

การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย: การศึกษากลวิธี
ทางภาษา และข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจ
The Refusal of the good intention in Thai: A study of linguistic
strategies and native speakers' motivational concerns

สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษากลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยและข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีตามแนวคิดวิชาปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (Emancipatory Pragmatics) โดยใช้แบบสอบถามประเภท Discourse Completion Test (DCT) จากกลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีหลากหลายคณะและหลากหลายชั้นปีจำนวน 100 คน และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่าผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีมากกว่ากลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา ส่วนข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจมี 2 ส่วน คือ 1. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสนทนา และ 2. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนา โดยการรักษาความสัมพันธ์ของคู่สนทนาเป็นข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยส่วนใหญ่คำนึงถึงมากที่สุดในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี พฤติกรรมทางภาษาดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม 3 ประการ ได้แก่ 1. การมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพา (an interdependent view of self) 2. ความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism) และ 3. ความเป็นวัฒนธรรมบริบทสูง (High context culture)

Abstract

This research article aims to study linguistic strategies that Thai people adopted to express the refusal of the good intention, as well as to study native speakers' motivational concerns while performing the act. The first part of the result indicates that Thai speakers adopted mitigating strategies more frequently than bold-on

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทยและภาษาวัฒนธรรมตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ sittitam209@hotmail.com

record strategies. The second part of the result reveals that there are two types of motivational concerns-1) motivational concerns relating to the purpose of conversation 2) motivational concerns relating to the context of conversation. It found that Thai speakers place a priority on keeping relationship with the interlocutor. This linguistic behavior might be motivated by three sociocultural factors : an interdependent view of self, collectivism and high context culture.

1. บทนำ

ในบรรดาการปฏิสัมพันธ์หลากหลายประเภท การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี นับเป็นการปฏิสัมพันธ์ลักษณะหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาเนื่องจากการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มักเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน อีกทั้งเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่ผู้พูดจำเป็นต้องเลือกว่าจะเลือกใช้กลวิธีทางภาษาอย่างไรในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีของคุณทนา กลวิธีการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีมีความแตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรม เช่น ชาวจีนใช้กลวิธีการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีโดยเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกัน (Liao and Bresnahan, 1996) หรือกลุ่มตัวอย่างชาวอังกฤษที่พูดภาษาอังกฤษใช้การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีแบบตรงไปตรงมามากกว่ากลุ่มตัวอย่างชาวจีนได้หวั่นที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง (Widjaja, 1997) ส่วนในวัฒนธรรมไทย คนไทยมักไม่ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีอย่างตรงไปตรงมา เพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และคนไทยมักแก้ไขความขัดแย้งด้วยการประนีประนอม (Klusner, 1981) สังเกตได้จากกรที่เรานิรันดร “น้ำซุ่นไว้เน น้ำใสไว้เนอก” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้เราจะรู้สึกไม่พึงพอใจ เราก็ไม่อาจแสดงออกมาให้ใครรู้ นอกจากนี้คนไทยยังมีวิธีจัดการกับความขัดแย้งโดยวิธีประนีประนอมเพื่อไม่ให้กระทบจิตใจของผู้อื่น ดังในสำนวน “บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น” เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าคนไทยจะเห็นว่าการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีอย่างตรงไปตรงมาเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น แต่การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจว่าเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่คนไทยต้องตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี คู่สนทนาคนไทยจะเลือกใช้กลวิธีทางภาษาอย่างไรในการปฏิสัมพันธ์ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่างานวิจัยที่ศึกษาการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย ได้แก่งานวิจัยของวิมลพัทธ์ พรหมศรีมาศ (2543) งานวิจัยนี้ศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยตามกรอบแนวคิดเรื่องความสุภาพของบราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1978, 1987) และยังไม่พบว่ามีงานวิจัยใดที่ศึกษาการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยโดยมุ่งพิจารณาที่มุมมองเจ้าของภาษาและปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยโดยมุ่งพิจารณาที่มุมมองเจ้าของภาษาและปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งมีคำถามการวิจัยว่า ผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้กลวิธีทางภาษาอย่างไรในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี และเมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์การตอบปฏิเสธการ

แสดงความปรารถนาดี ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยใดบ้างในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

2. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย และข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจนี้เป็นไปตามแนวทางที่เรียกว่า “Emancipatory Pragmatics” หรือ “วัจนปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย”²

แนวคิดวัจนปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (Emancipatory Pragmatics) เป็นแนวคิดที่คิดขึ้นโดย Hanks, Ide, and Katagiri (2009) และเกิดมาจากความร่วมมือของนักวิชาการหลากหลายแขนงสาขาทันทีภาษาศาสตร์ นักมานุษยวิทยานักสังคมวิทยา ตลอดจนนักวิทยาศาสตร์ปริชานที่มีความมุ่งมั่นและยึดอุดมการณ์เดียวกัน คือ การวิเคราะห์ภาษาโดยไม่ละเลยสามัญสำนึก (common sense) ของเจ้าของภาษาในสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ แนวคิดดังกล่าวพยายามเสนอและตั้งคำถามว่า ทฤษฎีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย (Established framework) สามารถอธิบายการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมที่มีโครงสร้างและระบบวิธีคิดแตกต่างจากสังคมตะวันตก ซึ่งเป็นสังคมของเจ้าของทฤษฎีได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร และการพรรณนาปรากฏการณ์ทางภาษาต่างๆ ที่เกิดขึ้นควรพิจารณาจากมุมมองเจ้าของภาษาหรือปัจจัยทางวัฒนธรรมในสังคมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนให้มีการสร้างกรอบการวิเคราะห์วิธีการปฏิสัมพันธ์ที่กลั่นกรองมาจากความคิดหรือค่านิยมของสังคมนั้น ๆ เอง ในบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (Emancipatory Pragmatics) โดยมุ่งพิจารณาปรากฏการณ์ทางภาษาดังกล่าวจากมุมมองเจ้าของภาษาและปัจจัยในสังคมนั้นวัฒนธรรมตามแนวทางที่วัจนปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (Emancipatory Pragmatics) เสนอไว้

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 นิยามของการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนิยามตาม Widjaja (1997,p.2) ว่าหมายถึงการกระทำที่ผู้พูดมีเจตนาต้องการแสดงว่าไม่สามารถหรือไม่ต้องการรับหรือไม่ให้ความร่วมมือหรือไม่ตอบสนองความปรารถนาหรือความตั้งใจที่ผู้ฟังมอบให้

3.2 ขอบเขตของข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีใน 2 ประเด็น คือ 1.เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี และ 2.เพื่อศึกษาข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ดังนั้นวิธีการเก็บข้อมูลและขอบเขตของข้อมูลจึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

²ผู้วิจัยเรียก “Emancipatory Pragmatics” ว่า “วัจนปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย” ตาม ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2555)

1. ส่วนที่เป็นกลวิธีทางภาษาผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามหรือที่เรียกว่า Discourse Completion Test (DCT)³ เป็นเครื่องมือในการวิจัยจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาหลากหลายชั้นปีและหลากหลายคณะในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 100 คน (จำแนกเป็นกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงอย่างละ 50 คน) ทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งสถานการณ์การตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในแบบสอบถามออกเป็น 3 สถานการณ์เพื่อให้เห็นความหลากหลาย อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างยังมีโอกาสเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ได้แก่ 1. สถานการณ์ที่ท่านตอบปฏิเสธเพื่อนของท่านในการเชิญไปงานฉลองวันเกิด 2. สถานการณ์ที่ท่านตอบปฏิเสธเพื่อนของท่านเกี่ยวกับการแนะนำคอร์สเรียนภาษาอังกฤษ และ 3. สถานการณ์ที่ท่านตอบปฏิเสธเพื่อนของท่านในการให้ยืมชุดสำหรับการแสดงละครเวทีของมหาวิทยาลัย

ตัวอย่างแบบสอบถาม

การตอบปฏิเสธเพื่อนของท่านในการเชิญไปงานฉลองวันเกิด

- หากท่านต้องตอบปฏิเสธเพื่อนของท่านในการเชิญไปงานฉลองวันเกิด ท่านจะทำอย่างไร

- ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี โดยพูดว่า.....
- ไม่ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีเพราะ.....
- ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี โดยใช้วิธีอื่น คือ.....

2. ส่วนที่เป็นข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลทั้งจากการใช้แบบสอบถามเพื่อต้องการทราบข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 100 คน (กลุ่มเดียวกับส่วนที่ 1) และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวนทั้งสิ้น 30 คน (กลุ่มเดียวกับส่วนที่ 1)

ตัวอย่างแบบสอบถามข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

ในขณะที่ท่านตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในสถานการณ์ต่างๆ ท่านคำนึงถึงปัจจัยใดบ้าง (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ปัจจัย.....

³ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเช่นเดียวกับชาววิทยุเยาวฤทธา (2554) แต่ดัดแปลงให้เข้ากับกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี และผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเนื่องจากแคสเปอร์และบลุม กุลกา กล่าวไว้ว่า “การใช้แบบสอบถามทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนวิธีหนึ่ง” (Kasper and Blum-Kulka 1993 อ้างถึงใน ชาววิทยุเยาวฤทธา 2554)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ในส่วนวิธีดำเนินการวิจัยสามารถแบ่งได้เป็นขั้นตอนดังนี้

1. สํารวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเลือกใช้แนวทาง Emancipatory Pragmatics หรือวัจนปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อยในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีกับข้อความที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึง และจากการทบทวนวรรณกรรมยังไม่พบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาดังกล่าวกับข้อความที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึง

2. เลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาหลากหลายชั้นปีและหลากหลายคณะในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 100 คน (จำแนกเป็นกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงอย่างละ 50 คน)

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในส่วนของการศึกษากลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามหรือที่เรียกว่า Discourse Completion Test (DCT) เป็นเครื่องมือ ขณะที่ในการศึกษาข้อความที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งจากการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก

4. เก็บข้อมูลจากเครื่องมือที่สร้างขึ้น

5. วิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี โดยในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เป็นกลวิธีทางภาษาเท่านั้น และ 2. วิเคราะห์ข้อความที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

ส่วนการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามที่เป็น “ถ้อยคำ” มาวิเคราะห์เริ่มจากการนำคำตอบมาจำแนกเป็นถ้อยคำ โดยพิจารณาจาก 1. การเว้นวรรคของผู้ตอบแบบสอบถามแทนจังหวะหยุดระหว่างถ้อยคำ และ 2. เนื้อความที่สมบูรณ์ของแต่ละถ้อยคำ และเมื่อผู้วิจัยแบ่งคำตอบที่ได้เป็นถ้อยคำแล้ว จึงนำถ้อยคำดังกล่าวมาวิเคราะห์ว่าเป็นกลวิธีทางภาษาแบบใด โดยพิจารณาทั้งรูปภาษาและเนื้อความของถ้อยคำนั้น และอาศัยแนวคิดด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์เป็นเกณฑ์

6. เรียบเรียงผลการวิจัย

7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

ในหัวข้อผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. กลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี และ 2. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 กลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการแสดงความไม่พอใจ

จากการศึกษาข้อมูลคำตอบของกลุ่มตัวอย่างผู้พูดพบว่า กลวิธีทางภาษาที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

5.1.1 กลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา

5.1.2 กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรง

ในแต่ละกลวิธีมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 กลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา

กลวิธีทางแบบตรงไปตรงมา ในที่นี้ หมายถึง กลวิธีการใช้ถ้อยคำที่ผู้พูดแสดงการปฏิเสธสิ่งที่ผู้ฟังเสนอความปรารถนาดีอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการตกแต่งถ้อยคำ หรือใช้ถ้อยคำที่ไม่สามารถตีความเป็นเจตนาอื่นได้กลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมาที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีสามารถเรียงลำดับกลวิธีที่ปรากฏค่าความถี่จากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

5.1.1.1 การบอกว่าไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่เสนอ

การบอกว่าไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่เสนอ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาเพื่อบอกว่าผู้พูดไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังเสนอมักปรากฏคำบอกปฏิเสธ “ไม่” และคำหลังกริยา “ได้” ในถ้อยคำ

- ขึ้นไปงานวันเกิดแกไม่ได้ล่ะ (1)

- กูไปเรียนคอร์สที่มึงแนะนำไม่ได้แล้วล่ะ (2)

จากตัวอย่างที่ (1)-(2) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการบอกว่าไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังเสนอโดยใช้คำบอกปฏิเสธ “ไม่” และคำหลังกริยา “ได้” ในถ้อยคำ

5.1.1.2 การบอกว่าไม่ต้องการตอบสนองสิ่งที่เสนอ

การบอกว่าไม่ต้องการตอบสนองสิ่งที่เสนอ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาเพื่อบอกว่าผู้พูดไม่ต้องการตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังเสนอมักปรากฏคำบอกปฏิเสธ “ไม่” ในถ้อยคำ ทั้งนี้กลวิธีการบอกว่าไม่ต้องการตอบสนองต่างกับกลวิธีการบอกว่าไม่สามารถตอบสนอง ตรงที่กลวิธีแรกผู้พูดแสดงการปฏิเสธว่าไม่ต้องการตอบสนอง ขณะที่กลวิธีหลัง ผู้พูดต้องการแสดงให้ผู้ฟังเห็นถึงความจำเป็นบางอย่างที่ทำให้ไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่ขอไว้

- ข้าไม่ไปอะ ขอโทษด้วย มีธุระ (3)

- ไม่เอาแล้ว มีแล้วเพื่อน (4)

จากตัวอย่างที่ (3)-(4) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการบอกว่าไม่ต้องการตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังเสนอโดยใช้คำบอกปฏิเสธ “ไม่” ในถ้อยคำ

5.1.2 กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรง

กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรง ในที่นี้ หมายถึง กลวิธีการใช้ถ้อยคำที่ผู้พูดไม่ได้แสดงการปฏิเสธสิ่งที่ผู้ฟังแสดงความปลอดภัยโดยตรงไปตรงมา แต่ใช้ถ้อยคำลดน้ำหนักความรุนแรงของการตอบปฏิเสธการแสดงความปลอดภัยหรือใช้ถ้อยคำที่ต้องอาศัยการตีความกลวิธีแบบลดน้ำหนักความรุนแรงที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปลอดภัยสามารถเรียงลำดับกลวิธีที่ปรากฏค่าความถี่จากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

5.1.2.1 การให้เหตุผล

การให้เหตุผล หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงเหตุผลว่าเพราะเหตุใดผู้พูดจึงไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังเสนอความปลอดภัย การให้เหตุผลเป็นการแสดงว่าผู้พูดให้ความสำคัญที่จะตอบสนองความต้องการของผู้ฟังและไม่ได้ต้องการที่จะปฏิเสธการแสดงความปลอดภัย ในทางตรงกันข้ามผู้พูดกลับมีความจำเป็นบางอย่างที่ทำให้ต้องตอบปฏิเสธ

- **ชั้นยังไม่พร้อมวะ** ขอไว้คร่สหหน้าแล้วกัน (5)

- **ชั้นใส่ไม่ได้อะ มันคับมาก** (6)

จากตัวอย่างที่ (5)-(6) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการให้เหตุผล โดยเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างอ้างเป็นเหตุผลที่ระบุว่าเป็นเหตุใดกลุ่มตัวอย่างจึงไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังขอร้องซึ่งในที่นี้ได้แก่ การอ้างว่ากำลังมีปัญหาเรื่องเงินและไม่สามารถใส่ชุดได้ใน ตัวอย่างที่ (5) และ (6) ตามลำดับ

5.1.2.2 การแสดงการขอโทษ

การแสดงการขอโทษ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำเพื่อยอมรับผิดจากการที่ไม่สามารถตอบสนองการแสดงความปลอดภัยของผู้ฟัง ถ้อยคำที่ใช้กลวิธีนี้จะปรากฏคำกริยา “โทษ” หรือ “ขอโทษ” และในบางกรณีอาจมีคำขยาย “จริง” เพื่อเพิ่มความหนักแน่นของการแสดงการขอโทษ

- **โทษจริงๆ** เว้ยขึ้นไปงาน birthday แกไม่ได้จริง... (7)

- ชั้นยืม (เอ่ยชื่อที่นอนคนหนึ่ง) ไปแล้ว **ขอโทษ** แล้วยไม่ได้ยืม แก (8)

จากตัวอย่างที่ (7)-(8) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงการขอโทษ โดยใช้คำกริยา “โทษ” และคำขยาย “จริง” เพื่อเพิ่มความหนักแน่นของการขอโทษในตัวอย่างที่ (7) และใช้คำกริยา “ขอโทษ” ในตัวอย่างที่ (8)

5.1.2.3 การใช้ถ้อยคำแสดงความต้องการที่จะรับความปลอดภัย

การใช้ถ้อยคำแสดงความต้องการที่จะรับความปลอดภัย หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงความต้องการที่จะรับความปลอดภัยของผู้ฟังก่อนแล้วจึงบอกเหตุผลในการตอบปฏิเสธ มักปรากฏคำช่วยหน้ากริยา “อยาก” และคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “แต่” ในถ้อยคำ

- **ชั้นอยาก** ไปงานแกจริงๆ นะเว้ย แต่มันติดเรียน (เอ่ยชื่อวิชา) นะสิ (9)

- **อยาก** เรียนนะแก แต่ชั้นจองอีกทีไว้แล้วอะ ขอโทษด้วย (10)

จากตัวอย่างที่ (9)–(10) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้ถ้อยคำแสดงความต้องการที่จะรับความปรารถนาดีโดยปรากฏคำช่วยหน้ากริยา “อยาก” และคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “แต่” ในถ้อยคำ

5.1.2.4 การแสดงการขอบคุณ

การแสดงการขอบคุณ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงการขอบคุณในการแสดงความปรารถนาดีของผู้ฟังก่อนที่จะตอบปฏิเสธ มักปรากฏคำกริยา “ขอบคุณ” หรือ “ขอบใจ” และคำเชื่อม “แต่” ในถ้อยคำ

- **ขอบใจ**เพื่อน แต่ขอโทษด้วยขึ้นไปไม่ได้ (11)

- **ขอบคุณ**แก แต่ขึ้นต้องใส่ชุดอีกแบบนึง ที่แกให้มานั้นคนละแบบกันจ้า (12)

จากตัวอย่างที่ (11)–(12) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้ถ้อยคำแสดงการขอบคุณโดยปรากฏคำกริยา “ขอบใจ” และ “ขอบคุณ” และคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “แต่” ในตัวอย่างที่ (11) และตัวอย่างที่ (12) ตามลำดับ

5.1.2.5 การผิดเวลา

การผิดเวลา หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำผิดการตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังแสดงความปรารถนาดี โดยผู้พูดแสดงว่าแม้ตนจะไม่สามารถตอบสนองความปรารถนาดีของผู้ฟังได้ในตอนนี้ แต่ก็ยินดีที่จะตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังขอร้องในโอกาสต่อไป มักปรากฏคำบอกเวลาแสดงอนาคตในถ้อยคำ

- เอาไว้**เทอมหน้า**แล้วกัน แล้วชั้นจะลงคอร์สที่แกแนะนำ (13)

- ปีนี้ไม่สะดวก ชั้นไปเซย์เบร์ทเดย์**แก้ปีหน้า**แล้วกัน (14)

จากตัวอย่างที่ (13)–(14) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้ถ้อยคำเพื่อผิดเวลาการตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังแสดงความปรารถนาดีโดยปรากฏคำบอกเวลาแสดงอนาคต “เทอมหน้า” และ “ปีหน้า” ในตัวอย่างที่ (13)–(14) ตามลำดับ

5.1.2.6 การแสดงความลังเลหรือไม่แน่ใจ

การแสดงความลังเลหรือไม่แน่ใจ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงความลังเลหรือไม่แน่ใจว่าผู้พูดจะสามารถตอบสนองสิ่งที่ผู้ฟังแสดงความปรารถนาดี มักปรากฏคำช่วยหน้ากริยาแสดงการคาดคะเน “อาจ” “อาจจะ” “คง” “คงจะ” หรือ “น่าจะ” ในถ้อยคำ

- ชั้น**อาจจะ**ไปไม่ได้นะ อย่าโกรธกันนะ คือว่าชั้นติดธุระ... (15)

- **ข้ามน่าจะ**เรียนไม่ได้แล้วละวะเพราะติดเรียนกับอภิวินาทีเป็นวิชาบังคับ (16)

จากตัวอย่างที่ (15)–(16) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการแสดงความลังเลหรือไม่แน่ใจ โดยปรากฏคำช่วยหน้ากริยาแสดงการคาดคะเน “อาจจะ” และ “น่าจะ” ในตัวอย่างที่ (15)–(16) ตามลำดับ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปอัตราส่วนความถี่ของกลวิธีทางภาษาทั้งกลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมาและกลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงความถี่ของกลวิธีทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย

กลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา (ครั้ง/ร้อยละ)	กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรง (ครั้ง / ร้อยละ)
1.การบอกว่าไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่เสนอ (67 ครั้ง/ร้อยละ 9.58) 2.การบอกว่าไม่ต้องการตอบสนองสิ่งที่เสนอ (54 ครั้ง/ร้อยละ 7.72)	1.การให้เหตุผล (147 ครั้ง/ร้อยละ 21.03) 2.การแสดงการขอโทษ (110 ครั้ง/ร้อยละ 15.73) 3.การใช้ถ้อยคำแสดงความต้องการที่จะรับ ความปรารถนาดี (95 ครั้ง/ร้อยละ 13.59) 4.การแสดงการขอบคุณ (84 ครั้ง/ร้อยละ 12.01) 5.การผิดเวลา (73 ครั้ง/ ร้อยละ 10.44) 6.การแสดงความลังเลหรือไม่แน่ใจ (69 ครั้ง/ ร้อยละ 9.87)
121 ครั้ง/ร้อยละ 17.31	578 ครั้ง/ร้อยละ 82.68
699 ครั้ง/ร้อยละ 100	

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้พูดภาษาไทยอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีคู่สนทนา ผู้พูดภาษาไทยจะเลือกใช้กลวิธีแบบลดน้ำหนักความรุนแรงมากกว่ากลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมา ดังจะเห็นได้จากการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในอัตราส่วนถึงร้อยละ 82.68 ขณะที่เลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบตรงไปตรงมาในอัตราส่วนเพียงร้อยละ 17.31 ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และคนไทยมักแก้ไขความขัดแย้งด้วยการประนีประนอม (Klusner, 1981)

5.2 ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธ

การแสดงความปรารถนาดี

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งจากการใช้แบบสอบถามเพื่อต้องการทราบข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการแสดงความไม่พอใจจากการสุมกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาหลากหลายชั้นปีและหลากหลายคณะในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 100 คน (กลุ่มเดียวกับส่วนที่ 1) และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

โดยการกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวนทั้งสิ้น 30 คน (กลุ่มเดียวกับส่วนที่ 1)

ผลการศึกษาพบว่าข้อค่านึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยค่านึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาตีพิมพ์ทั้งข้อค่านึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของคู่สนทนาและข้อค่านึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนาดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงความถี่ของข้อค่านึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยค่านึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาตีพิมพ์ในภาษาไทย

ข้อค่านึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยค่านึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธ การแสดงความปรารถนาตีพิมพ์		
1. ข้อค่านึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสนทนา (ครั้ง/ร้อยละ)	2. ข้อค่านึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนา	
	2.1 บริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้พูดและ/หรือคู่สนทนา (ครั้ง/ร้อยละ)	2.2 บริบทที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การสนทนา (ครั้ง/ร้อยละ)
1) การรักษาความสัมพันธ์ของคู่สนทนา 127 ครั้ง/ร้อยละ 19.81 2) การทำให้คู่สนทนาเข้าใจอย่างตรงไปตรงมา 14 ครั้ง/ร้อยละ 2.18	1) สถานภาพและ/หรือบทบาทของผู้พูดและคู่สนทนา 87 ครั้ง/ร้อยละ 13.57 2) ความเกี่ยวข้องและ/หรือความสัมพันธ์ในอดีตระหว่างผู้พูดกับคู่สนทนา 75 ครั้ง/ร้อยละ 11.70 3) ความอาวุโสของผู้พูดและคู่สนทนา 71 ครั้ง/ร้อยละ 11.07 4) ความสนิทระหว่างผู้พูดและคู่สนทนา 68 ครั้ง/ร้อยละ 10.60	1) การมีหรือไม่มีบุคคลที่สามในขณะที่สนทนา 73 ครั้ง/ ร้อยละ 11.38 2) โอกาสและ/หรือบรรยากาศขณะที่ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาตีพิมพ์ 69 ครั้ง/ร้อยละ 10.76 3) ภาพรวมของสถานการณ์การสนทนา 57 ครั้ง/ร้อยละ 8.89
141 ครั้ง/ ร้อยละ 21.99	301 ครั้ง/ร้อยละ 46.95	199 ครั้ง/ร้อยละ 31.04
	500 ครั้ง/ร้อยละ 77.99	
	641 ครั้ง/ร้อยละ 100.00	

จากตารางจะเห็นว่าข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีมีทั้งในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสนทนาและส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนาโดยการรักษาความสัมพันธ์ของคู่สนทนาเป็นปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงมากที่สุด

ผู้วิจัยเห็นว่าพฤติกรรมทางภาษาดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม 3 ประการ ดังนี้

1. การมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพา (an interdependent view of self)

Markus and Kitayama (1991) กล่าวว่าไว้ในแต่ละสังคมย่อมมีแนวคิดเรื่องตัวตน (self) แตกต่างกัน เช่น สังคมอเมริกันจะมีมุมมองตัวตนแบบอิสระ (an independent view of self) ส่วนสังคมญี่ปุ่นจะมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพา (an interdependent view of self)

ทั้งนี้ Markus and Kitayama อธิบายว่าคนที่มุมมองตัวตนแบบอิสระจะมองว่าตนเองมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างและเป็นอิสระจากบุคคลอื่น ในขณะที่คนที่มุมมองตัวตนแบบพึ่งพาจะมองว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ทางสังคมและตัวตนของเรากับบุคคลอื่นมีความเกี่ยวข้องกัน

Markus and Kitayama ชี้ให้เห็นว่าคนในสังคมที่มีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพาจะได้รับการปลูกฝังให้ประพฤติตนตามคำสั่งหรือกลุ่มกำหนดและคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นเป็นสำคัญ ลักษณะดังกล่าวจึงส่งผลให้คนในสังคมที่มีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพามีความสุภาพอ่อนน้อม ไม่กระทำให้คู่สนทนามีความรู้สึกที่ไม่ดีโดยตรงไปตรงมาเพื่อรักษาความเป็นกลุ่มหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไว้

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง และศิริพร ภักดีผาสุข (2557, น.5-6) ได้เสนอทัศนะไว้อย่างน่าสนใจว่า มุมมองตัวตนแบบพึ่งพาของคนไทยมีความสัมพันธ์กับแนวคิดพุทธศาสนาเรื่อง “ปฏิจจนุปบาท” (หลักธรรมที่เน้นเรื่องความเกี่ยวเนื่องและเป็นเหตุปัจจัยกันและกัน) กล่าวคือ คู่สนทนาที่มีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพาจะปฏิสัมพันธ์ด้วยลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัยและพยายามหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าความขัดแย้ง สอดคล้องกับที่ Klausner (1981), Bilmes (1992), Podhisita (1998), สนิท สมัครการ (2535), อकिनรพีพัฒน์ (2539) และฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (2542) ได้อธิบายว่าคนไทยมักหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในสังคม และปัจจัยประการสำคัญที่กำหนดการประพฤติปฏิบัติของคนไทยให้เป็นเช่นนั้น คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะกำหนดให้คนหลีกเลี่ยงการแสดงอารมณ์รุนแรง หลบหลีกเลี่ยงการเข้าไปผูกพัน และหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า

ดังนั้นการที่กลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยพยายามที่จะเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีจึงสอดคล้องกับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมเรื่องการมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพาเนื่องจากถ้าผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงกับผู้ฟังที่ก็ย่อมจะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของสังคมดังกล่าว

2. ความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism)

Hofstede (1984, 1987) เสนอว่าสังคมที่ดำรงอยู่ในแต่ละวัฒนธรรมอาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1. สังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism) หรือสังคมที่สมาชิกในสังคมต่างให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันเป็นพวกพ้องและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และ 2. สังคมแบบอิงบุคคล (individualism) หรือสังคมที่สมาชิกในสังคมมักให้ความสำคัญกับการอยู่อย่างเป็นปัจเจก และให้ความสำคัญการอยู่แบบตัวคนเดียวมากกว่าการรวมกลุ่มเป็นพวกพ้อง

ทั้งนี้ Hofstede และนักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาหลายท่าน เช่น Triandis (1995), Mulder (1996), Pongsapich (1998), Roongrengsuke and Chansuthus (1998: 171), Jandt (2010), ทิตยา สุวรรณะชญ และคณะ (2527), สุพัตรา สุภาพ (2529) และเมตตา วิวัฒนานุกูล (2549) จัดให้สังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม กล่าวคือ คนที่อยู่ในสังคมที่มีลักษณะเช่นนี้จะให้ความสำคัญกับกลุ่มและต้องการการยอมรับจากกลุ่ม เนื่องจากเห็นว่าการอยู่ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยกันเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นการแสดงพฤติกรรมของคนในสังคมแบบอิงกลุ่มจึงมักจำค่านึงถึงความรู้สึกของคนอื่นเป็นสำคัญ

ดังนั้นการที่กลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยพยายามเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีด้วยกลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงจึงสอดคล้องกับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมเรื่องความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่มเนื่องจากสังคมอิงกลุ่มเป็นสังคมที่ผู้พูดจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน เพราะฉะนั้นการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีจึงสามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีให้สมาชิกภายในกลุ่ม

3. ความเป็นวัฒนธรรมบริบทสูง (High context culture)

Hall (1976,1981) เป็นผู้นำเสนอแนวคิดเรื่อง วัฒนธรรมบริบทสูง (High context culture) และวัฒนธรรมบริบทต่ำ (Low context culture) ทั้งนี้วัฒนธรรมบริบทต่ำ (Low context culture) เป็นวัฒนธรรมที่เชื่อว่าคำพูดเพียงอย่างเดียวสามารถตีความหมายการสื่อสารได้ทั้งหมด โดยไม่ต้องดูความหมายจากท่าทาง การแสดงออกและบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ร่วมด้วยการพูดจาของคนในวัฒนธรรมนี้มักจะพูดตรงไปตรงมาและไม่ค่อยคำนึงถึงบริบทแวดล้อมเท่าใดนัก

ทั้งนี้นักวิชาการทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาหลายท่าน เช่น Hall (1976,1981), Mulder (1996), Pongsapich (1998), Roongrengsuke and Chansuthus (1998: 171), Sriussadaporn-Charoenngam and Jablin (1999), สุพัตรา สุภาพ (2528), พัทธวีภา เอื้ออมรวณิช (2547) จัดให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมบริบทสูง (High context culture) กล่าวคือ ในการแสดงความไม่พอใจ คนไทยไม่ได้คำนึงถึงเฉพาะจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายในการปฏิสัมพันธ์เท่านั้น แต่ยังคำนึงถึงบริบทของการปฏิสัมพันธ์ด้วย และเชื่อว่าคำพูดเพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถตีความหมายการสื่อสารได้ทั้งหมด ต้องดูความหมายจากท่าทาง การแสดงออกและบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ร่วมกัน การพูดจาของคนในวัฒนธรรมนี้มักจะพูดอ้อมค้อม ไม่ตรงประเด็น และจะรักษาความสัมพันธ์โดยดูความเหมาะสมกับบริบท บุคคล กาลเทศะ และโอกาสในการสนทนา

จากการสอบถามโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์พบว่าปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมเรื่องความเป็นวัฒนธรรมบริบทสูง (High context culture) อาจสามารถนำมาใช้อธิบายข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในกลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยที่ระบุว่าปัจจัยในเรื่องบริบทของการแสดงความไม่พอใจทั้งในบริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้พูดและ/หรือคู่สนทนาหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การสนทนาเป็นปัจจัยที่คำนึงถึงเมื่อต้องเลือกใช้กลยุทธ์ทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

6.1 สรุปผลการวิจัย

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษากลยุทธ์ทางภาษาที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีและข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการเลือกใช้กลยุทธ์ทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ตามแนวคิดวัจนปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (Emancipatory Pragmatics) โดยใช้แบบสอบถามประเภท Discourse Completion Test (DCT) จากกลุ่มตัวอย่างผู้พูดภาษาไทยที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีหลากหลายคณะและหลากหลายชั้นปีจำนวน 100 คน (จำแนกเป็นกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงอย่างละ 50 คน) และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

ผลการวิจัยพบว่าผู้พูดภาษาไทยเลือกใช้กลยุทธ์ทางภาษาแบบลดน้ำหนักความรุนแรงในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีมากกว่ากลยุทธ์ทางภาษาแบบตรงไปตรงมา ส่วนข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยคำนึงถึงในการเลือกใช้กลยุทธ์ทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีมี 2 ส่วน คือ 1. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสนทนา และ 2. ข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในส่วนที่เป็นบริบทของการสนทนา โดยการรักษาความสัมพันธ์ของคู่สนทนาเป็นข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยที่ผู้พูดภาษาไทยส่วนใหญ่คำนึงถึงมากที่สุดในการใช้กลยุทธ์ทางภาษาในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี

พฤติกรรมทางภาษาดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม 3 ประการ ได้แก่ 1. การมีมุมมองตัวตนแบบพึ่งพา (an interdependent view of self) 2. ความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism) และ 3. ความเป็นวัฒนธรรมบริบทสูง (High context culture)

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

แม้ว่างานวิจัยนี้จะมุ่งศึกษาเฉพาะกลยุทธ์ทางภาษาที่ใช้ในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย แต่จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่งยังเลือกตอบแบบสอบถามในข้อคำถาม “ไม่ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี” และ “ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีโดยวิธีอื่น” นอกเหนือจากการใช้กลยุทธ์ทางภาษา และจากการสังเกตของผู้วิจัย ผู้วิจัยพบว่าข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจหรือปัจจัยในการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี ยังมีความสัมพันธ์กับการไม่ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีรวมถึงการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีโดยวิธีอื่น

นอกจากนี้ในบทความวิจัย ผู้วิจัยยังเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเฉพาะนิสิตนักศึกษาเท่านั้น และอาจไม่ได้เป็นตัวแทนของผู้ใช้ภาษาไทยทั้งหมด รวมไปถึงจากการสังเกตข้อมูล ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชายและกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงยังเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธ การแสดงความปรารถนาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งประเด็นที่กล่าวมาทั้งหมดนี้หากได้มีการศึกษาต่อไปก็จะทำให้เข้าใจแง่มุมของการตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดีในภาษาไทยในแง่มุมที่ละเอียดและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย:

- ฉวีวรรณ ประจวบเกษมา. (2542). ผู้ใหญ่-ผู้น้อย, ใน สุวรรณสาธาอนันท์ และ เนื่องน้อย บุญเนตร (บรรณาธิการ), คำ: *ร่องรอยความคิดความเชื่อไทย*, หน้า 234-243. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาอวิทย์เยาวฤทธา. (2554). *วัจนกรรม 3 ชนิดกับแนวคิดเรื่องอยู่คุณในสังคมไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาย โทธิสิตา. (2542). พรรคพวก, ใน สุวรรณสาธาอนันท์ และ เนื่องน้อย บุญเนตร (บรรณาธิการ), คำ: *ร่องรอยความคิดความเชื่อไทย*, หน้า 180-191. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2555). *เอกสารคำสอนรายวิชาการวิเคราะห์ภาษาไทยตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง และศิริพร ภัคติผาสุข. (2557). ผู้พูดภาษาไทยปฏิบัติสัมพันธ์อย่างไรในการสนทนาแบบเน้นภารกิจ : การศึกษาข้อมูล Mister O ตามแนว Emancipatory Pragmatics. ใน *เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการภาษาและภาษาศาสตร์ประจำปี 2557 ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (น.5-6)*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตยา สุวรรณะชฎ และคณะ. (2527). *สังคมและวัฒนธรรมไทย : ข้อสังเกตในการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พักตร์วิภา เอื้ออมรวนิช. *ปัจจัยที่มีผลต่อความเจ็บในห้องเรียนของนักศึกษาไทยในระดับอุดมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เมตตา วิวัฒนานุกูล. (2549). *การสื่อสารต่างวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิมลพัทธ์ พรหมศรีมาศ. (2543). *กลวิธีการปฏิเสธในการตอบวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธิ สมักรการ. (2535). “ความขัดแย้ง ปมปัญหาและอนาคตของสังคมไทย: พิจารณาจากค่านิยมทางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ” รายงานวิจัยสังคมและวัฒนธรรม: ข้อสังเกตและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.

- สุภัตรา สุภาพ. (2529). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนาและประเพณี*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อคินรพีพัฒน์. (2539). *มองสังคมผ่านชีวิตในชุมชน*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ภาษาอังกฤษ:

- Bilmes,J. (1992). “Dividing The Rice: A Microanalysis of Mediator’s Role in A Northern Thai Negotiation” *Language in society*21: 569-602.
- Hall,S. (1976). *Visual culture : the reader*.London ; Thousand Oaks : SAGE Publicationsin association with the Open University.
- Hanks, Ide andKatagiri. (2009). Introduction Towards an emancipatory pragmatics. *Journal of Pragmatics*41 : 1-9
- Hofstede, G. (1984). *Culture’s consequences :internationaldifferences in work-related Values*. Beverly Hills : Sage Pub.
- Hofstede, G. (1987). *Culture’s consequences : international differences in work-relatedvalues*. Beverly Hills : Sage Pub.
- Jandt, F. E., and P.B. Pederson. (1996). *Constructive conflict management: Asia – Pacific cases*. ThousandOaks: Sage Publications.
- Klauser, W, J. (1981). *Reflections on Thai Culture*.Bangkok :Suksit Siam.
- Liao, Chao-chih and Mary I. Bresnahan. (1996). A Contrastive Pragmatic Study on America English and Mandarin Refusal Strategies. *Contrastive Semantics and Pragmatics*. Oxford: Elsevier Science Ltd.
- Markus, H. R., andKitayama,S. (1991). Culture and the Self: Implications for Cognition, Emotion,and Motivation. *Psychological Review*98, 2:224-253.
- Mulder, N. (1996). *Inside Thai society: An interpretations of everyday life*. Amsterdam: Pepin Press.
- Podhisita, C. (1998). Buddhism and Thai world view. InAmaraPonsapich(eds), *Tradittionnal And Changing Thai World View, pp. 29-62*. Bangkok: ChulalongkornUniversity Press.
- Pongsapich, A (eds). (1998). *Traditional and changing Thaiworld view*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Roongrengsuke, S., and D. Chansuthus.(1998). Conflict management in Thailand. In K. Leung and D. Tjosvold (Eds.), *Conflict management in the Asia Pacific assumptions and approaches in diverse culture*, 167- 221. Singapore: Wiley.
- Sriussadaporn-CharoenngamandJablin. (1999) .An Exploratory Study of Communication

Competence in Thai Organizations Journal. Journal of Business Communication
36, 4:382-418.

Triandis, H, C. (1995). *Individualism and collectivism*. Boulder : Westview Press.

Widjaja, Christina S.(1997). *A study of Date Refusal : Taiwanese Females and
American Females*. ESL Departm